

№ 127 (8080). ☆ 1996 жыл алтынның 23 күнэ, Суббота. ☆ Сыаната — 1034 солнубай

—Калар сэл энэмэтин бэлхүүрнэ хайдах бйнаа-
рылдаа, манна управление өртүүтэн туох көмө онго-
(Бүтүүтүн 4-с стр. көр).

ЭРГЭРБИТ ТИИПТЭР ТУСТАРЫНАН ЭЛЭН-СЭЛЭН СЭНЭННЭР

СУРУУЛААЧЧЫ М. Ф. ДОБОРДУУРАЛ ТӨРӨӨБҮТЭ 90 СЫЛЫГАР

«Амьвартан арабыт архымын бу-
лан ылдыбыт. Багар, эйнэхэ наа-
далаах баар буюуларай, нэлэн нөрө
смыдлаабыт дуо?» — дийн Александр
Михайлович Догордуурап телефон-
нуур.

Дээ, итэ нурдук эин нийбэр М.
Ф. Догордуурап тус байтнн илнн-
тинэн Нойгөрөдөн алфавитынан
уонна бытырыы алфавитынан су-
руйбут үгүс хойоонноро, нэлсэн-
нөрө, нэса кытта баар буола тү-
һаллар. 40-тан тахса смдлаабы сө-
һарбыт нийнстэр атынатын алфа-
витынан суруллубуттара кийини
сөхтөрөр. Бу өссө куорат архымы-
бытар барыттибит үлэлэрттэн ор-
дон дуу, умнуулан туттарыттыбыт
ка хаалбыт дуу айымнылар эбит.
Мин сөгөбүн иара үөрөхтөөх саха
киинтэ төһөлөөх олоххо, билингэ
көрүүгэ тардыһылаабын, төһөлөөх
үлэлитин. Туох баар нийинтин, ба-
га санаатын төрөөбүт норуотугар
тирдэ сатыырга кыһаллыбыт сүр-
дээх диринг културалаах, интелли-
генттэн иһин эбит.

Билбэт алфавитынан сурул-
лубуту туора уураат, бэйэм билэр
буукубалардаах кумааылары ба-
рийбитинэн барабын. Уонна, үө-
рүөм туһугар, чабырбахтары бу-
дан ылтым. Оччотообу кэм дыонун
итэбэс өрүттэрин бэрт бэргэниин
бэрттэн көрөн, киин өйө-санаата
туохха сөпсөсөтүгүн хойуһан, дүө-
рэлээр тыллары түмөн-наардан
сыгытыык айан, үтүөбэ иитэр-үөр-
төр сырдык санаалара күн бүгүтүгү
да дыон-сөргэ майгытыгар-сигили-
тигэр улахан дыйар суолталаах-
тар уонна хаһыатка билээн билингэ-
көрүүгэ таһаардаахха, бука, элбэви
туһамыһыыстар диин санаада кэл-
лим.

Михаил Федосеевич чабырбах
строчкаларын чойой, ньобой, үөрбөт,
сүүрбөт, өһөс, көтөс, быһар, таһар,
ныһар, хаһар дээн олус бэргэниин
дүүрөдөлөр тылларынан түмүк-
түүр. Эбэтэр күлүгэс, биллэгэс, ис-
тэгэс, сыстааһас, буолугас, тарды-
гас, булугас диин курдук хойообой
тыллары туттар. Оччолорго киин
суруйбутунуу сирэй нөрбөх буо-
луу, бардам майгы, хон-сип, ары-
гылааһын, уорар дьаллыык барыта
бүгүтүгү олоххо баар көстүүлэр.

Суруйааччы күн сирингэр уһу-
нук олоһубута буоллар төрөөбүт нө-
руотугар элбэви оһоруохтаада, би-
рэтэхтөөр хааллаа. Минтан аллара
М. Ф. Догордуурап архымыттан
көстүбүт чабырбахтарын аагары-
тыгар.

Мария ГЕРАСИМОВА,
«Чурапчы» айар түмсүү
салайааччыта.

ТУНКЭН-ДЬУУКУ «ДЬУӨГЭВЭР»

Эгээр тыта чоҕой,
Өйө-хэйэ ньобой,
Үтүө суолта үөрбөт,
Өлөр наадаада сүүрбөт,
Өһөх санаа өһөс,
Өрлөн дыонтон көтөс,
Убул-дыбил смдлаар,
Уора-көстө сылалар.

Василий ПЕТРОВ—АЙЫЛ

Күн-күбэй ийэкэм
Үүнэр күн күлүмнэс мичээрэ
Мин ийэм мичээрин санаатта,
Ол сырдык, ол ырааҥ санааттан
Оҕо саас эргийдэ санааттан...
Ийэкэм,
Ийэкэм,
Күн-күбэй ийэкэм!
Олоххо элбөх да сыла баһар,
Ол эрэн күн уотун сылааһар
Баар ийэм ытыһын сылааһа,
Санаатын, изиинин ырааһа.
Ийэкэм,
Ийэкэм,

Смарға быатын быһар,
Сыһыы булан таһар,
Кыра днэбэт—ныһар,
Ханны тардан хабар,
Үгүс сиргэ өһөт,
Өтөх ымыын көһөт,
Кэлти баһар кэччэй,
Ымыы дыйға бүтэй,
Ытык киһи Бүөтүр
Таһыр-тарбах күтүр.

ҮЛЛЭР ХАБАХХА

Үллэр хабах үгүсүүк
Үөһө көстөр күлүүк
Халлаан кырыын тырбыыр—
Хайа сөтөн салыыр.
Ууну кутан күөлдүүр
Уһун тыллаах хаадыуур.
Хара мастан аҕаан
Хааны ылар дьаллаан.
Ылаа күнү иирдэн
Буурба түһэрэр күүрдэн.
Бинри сүүскэ тиэрдэр
Быһый охтуу сүүрдэр.
Быттан бөрө торүүр
Барыны арбаан сөрүүр.
Уоттаах омун чохчой
Үһүү сүрэх чолгой.
Күөстүү үллэр тиэстэ
Күүгэн айах бөрдэ.
Төһө анныар дыктээх
Дыһыһый бөдүк хоптоох,
Сөгтө сирэй маллар
Сэмэн дьаллык саллар,
Сүрүн сыала умдаан,
Сүүрүү-көгүү айдаан.

«АЛЫН-ХОПЧУТ» «АҢАБАР»

Устар ууну сомоболоон
Улуу куорат туруорар.
Кумах быһылын холбооттоон
Сити хатан ымаарар.

Быара быстылар дээритин
Быһа күлэн нэрийэр.
Куоска курдук куруутун
Куму-ными ньаһыйэр.

Арһый айай айабын
Аатын эрэ атытар.
Кыһыл тытын кыдыһын
Кырыаммалыы ылларар.

Хөһөх булан хостуурга
Хөһуун-чоруун тылланар.
Хобу-сипи таһарга
Хоодуот санаа булунар.

Кылап-халап көрүөх
Көлдүүн алыын күлүгэс,
Ону-маны биллэгэс,
Ойбоот-мойбоот истигэс.

Силим курдук сыстааһас,
Оһол-торуот буолугас,
Охсуһууга тардыгас,
Оспуор бардин булугас.

Сирэй нөрсөр баркэллэр—
Эрин ыттым эһэллэр.
Дьалты сиргэ барар да
Дьааттаах тылы ыһаарар.

«Дьаллыыр» Дьаакып Дьаакыба
Дьаабы дьааны дьаасыба!

УОРДААХ УБАЙВАР

Кыһылар кырынтаах,
Абарар аргыстаах,
Уордайар батастаах,
Үөхсүгэс үгэстээх,
Эһийин эгэрдээх—
Эргэриит элэктээх.
Хаһынан тумһарар,
Хабаһа тыһыларар.

Бэйини таптанар,
Уолугун толсунар.
Утары кердөрбөт,
Хардары сангарбат.

х х х

Абаҥа бытыылка,
Күөлэйа боруонка,
Куттаа буочука,
Тойуга мнатыра.

Уудуһа учута,
Амһар «ыалдыта».
Харһаан ньаһаҥата
Халты харбатта.

Мүлгү туттарда,
Уорарга дьобурдаах,
Былдыһырга нэардаах,
Туруору мэлдьэхтээх.

Хардары балыһындаах
Төнүүбүт төрүүх,
Титтөрү сүргүүх,
Күлэр нирээп

Сэмэн дирээн!

х х х

Балаһа баттарар
Бэртээхэй бэлэстээх,
Баары баттарар
Баарабай айахтаах.

Үлэттан куттанан
Өлөөрү «мунһанар».
Аһыһырга салбанан
Аан манһай баар буолар.

Барыһыт аһаһаан
Аахтаахха ситтэрбэт.
Ытыһырын айдаана
Алааһы аймыһыр бөрт.

«Тыгырах» Байбааччык
Ытыһын тоһуһааччык.

х х х

Айдаана аатырар,
Айаҥа хараарар,
Хаһыһаан тумһарар,
Хабаһа тыһыларар.

Куоскалыы тыһыларар,
Кыраттан абарар,
Буруолаан ньаһыларар,
Болуолуу кытарар.

х х х

Ыгы-ык ыһырыһыр,
Ытыллан тыгырыһыр,
Баһаһыһык бардырыһыр,
Бардамнык бадырыһыр.

Суор курдук хаабырыһыр,
Соробор лаабырыһыр,
Суотуһан маданһыһыр,
Сүр-сүрдүк дагданһыһыр.

Үрдүүн кыһааччы,
Үтүө аат ылааччы,
Үлэни буоһааччы,
Бүтүнү ыһааччы.

Байтнн таптааччы,
Тохтууну айааччы,
Толооһу сатааччы,
Туолары хаһааччы.

Тойоно өһийин,
«Туоллубут» бөдүккөн...

«БОЛТУУН» БЫРААПВАР

Абаҥа кытарар
Айдаһыһыт ааттааҥа,
Бэлэһэ хараарар
Болтуун дьааттааҥа!

Мунһаады бараабыт
Мунутуур үлэһит,
Сууттары салгыһыт
Суоһуһуой сэрһийит.

Үллүбүт дьыһаһыһах
Өтөбүм кинзоһа,
Үгсүүһүн дьыһаһыһах

Үһүһүн дьыһаһыһах

Үһүһүн дьыһаһыһах

Үһүһүн дьыһаһыһах

Үһүһүн дьыһаһыһах

Үһүһүн дьыһаһыһах

Куолубут сүрдээбэ!
Кураһаах араатар
Куутуһуур кыһаһаах,
Үлэни сааратар
Адаҥа куоттуктаах,
Төгүрүк Дьогүөссө
Төттөрү көдүөсө.

х х х

Кыра днэбэт—ныһаҥас,
Ханны булар кытаһас,
Кыһа суобар ытыһас,
Смарға быатын быһыһас.

Сыһыла сыһыдан тадыһас,
Сыһытаах сиргэ сатыһас...
Көрдөөн күнү ыһыһас,
Ситим-туһах маллаадаах.

Сөһөһөй ньаһаһаан тутуурдаах,
Дьыһыһа снэбэт чаһыһыһаһах,
Тастэр-тохтор хаарбаһаһах,
Сааһар иһин саһарбөт.

Өлбөт суолта кыһыһарбат,
Көргө күлэһ-быһыһарбат,
Сааһар биһрда ытаабат,
Өһөх кэһнэ ордуулаах.

Үгэх иһа уһалаах,
Оһдом-туспа сырыһылаах,
Убул-дыбил санааһылаах,
Тэһспитт уола Сүөдүһнэ

Дыһкн киһи—дүүдүс-э.

х х х

Кылап-халап көрүгэс,
Көлдүүн-алыын күлүгэс,
Ону-маны биллэгэс,
Ойбоот-мойбоот истигэс.

Силим курдук сыстааһас,
Хобу-сипи таһыһас,
Сирэй көрүө—хыһыһаҥа,
Ыттыһы кууһан ыһыһаҥа.

Төһө түһүө—ыһыһаҥа,
Чэйдир кууһаһ тыһыһаҥа...
Оһол-торуот төрүөтэ,
Содуоһ-айдаһ дьүөгэтэ.

Сити хатар кумаһыһа,
Сылааһа эһэ ыһыһыһаһа,
Хара мастан хаһыһаһа,
Хааны иһан таһаарар.

Ууегун тыллаах олуһа,
Уһун Уйбаан урдуһа,
Уйгуур сэлэн сор дууһа,
Баһа-мала кыһыр уу.

Аһын хаата һандой туу,
Иһнэ-кэһнэ биллэбэт,
Иһнэ-кэһнэ сирэй ээт.

х х х

Уонтан биһр—
Эһэгэт иһчигэт,
Уонтан биһр—
Иһпир иһэгэт.

Уонтан биһр—
Охсуһуу төрүөгэт,
Уонтан биһр—
Эһийин дьүөгэтэ.

Уонтан биһр—
Уорубах дыһкитэ,
Уонтан биһр—
Карьерист дьүөгэтэ.

Уонтан биһр—
Содур бис тээтэгэт,
Уонтан биһр—
Хобуоччу үтүөгэт.

Уонтан биһр—
Сүүдүн сүүнэгэт,
Уонтан биһр—
Күөх сүрэх дьүөгэтэ.

Уонтан биһр—
Уопсастыһаһа эһэгэт,
Уонтан биһр—
Уобарастаан биһрдаахха.

Уонтан биһр—
Уопсастыһа чэһэгэт,
Уонтан биһр—
Уотуулаах көрөгэт.

х х х

Ой уонна сүрэх
Мөккүөрдэригэр милкэллэн
Олорор да киһи барахсан
Орто дойдуга айыллан

Бу бунһат мөккүөр—
Олох сылаһыт таһкыта
Киһини иһитэр-хомутар,
Өрөгөйдөтөр, хомотор.

Бу улуу мөккүөр
Көстүбөт түмүгэ буолан
Дьыһаһыт, тоһкөбүт айыллар,
Олохтук суола тыргыһаллар...

США.

